

Kapau 'oku 'ikai te ke fiemālie ki he tu'utu'uni hili hono toe vakai'i 'e malava ke ke tohi kole ki he Legal Aid Tribunal (Ma'u Mafai ki he Tokoni Fakalao'). 'E vakai'i 'e he Tribunal 'a e ngaahi tu'utu'uni pau. Kole ki he tokotaha na'e tokoni atu ki ho'o kole tokoni fakalao' ke tokoni atu 'i heni pe vakai ki he uepisaiti 'a e Ministry of Justice ki ha fakamatala lahi ange (justice.govt.nz/legal-aid).

Fēfē kapau 'oku ou fiema'u ke u lāunga'i 'a 'eku loa?

Ke fakahoko ha lāunga 'e malava ke ke:

- fetu'utaki ki he 'ōfisi tokoni fakalao 'i ho feitu'u'
- 'imeili ki he legalaiddcomplaints@justice.govt.nz
- tohi ki he Legal Aid Complaints, Provider and Community Services, DX SX10125, Wellington.

'E fiema'u ke u totongi fakafoki 'a e tokoni fakalao?

'E malava pē ke ke totongi fakafoki 'a e konga pe kotoa 'o e ngaahi fakamole ki ho'o tokoni fakalao', 'o makatu'unga 'i he lahi 'a ho'o pa'anga hū mai', 'api 'oku' ke ma'u' mo e (ki he ngaahi keisi sivile') fakamole mo e ola 'o ho'o keisi'. 'E tala atu kiate koe 'a e mahu'inga lahi taha te ke ala totongi fakafoki' 'i he taimi 'e fakahoko atu ai kuo tali 'a ho'o tokoni fakalao'. 'E ala fiema'u ke kamata leva 'a ho'o totongi fakafoki'.

'E ala fiema'u ke ke totongi fakafoki 'i ha ngaahi founa kehekehe, 'o hangē ko e totongi fakakongokonga, fakalūkufua pe 'i he taimi te ke fakatau atu ai 'a ho fale' pe hao 'api 'e taha. 'E ala fiema'u ke ke totongi eni 'i ha ngaahi founa 'oku lahi hake 'i he taha'.

Kapau 'oku' ke ma'u ha fale pe ngaahi 'api kehe, 'e ala fiema'u ke 'i ai ha mafai ta'ofi (charge) 'i ho 'api' ke malu'i 'aki 'a e totongi fakafoki'. 'Oku hangē 'a e mafai ta'ofi' ha alea pau noo'. Kuo pau ke ke fakahoko 'a ho'o totongi fakafoki' 'i he taimi 'e fakatau atu ai 'a ho 'api'.

'E kamata hilifaki atu ha totongi tupu ki ho mo'ua' hili ha māhina 'e 6 mei' hono aofangatuku 'a ho'o keisi'. Kapau te ke totongi 'osi 'a ho mo'ua' 'i loto 'i he māhina 'e ono', 'e 'ikai leva hilifaki atu 'a e totongi tupu'.

Kapau 'e 'i ai ha ngaahi palopalema 'i hono fakakakato 'a ho'o ngaahi totongi fakafoki', fetu'utaki ki he Debt Management Group 'i he **0800 600 090** 'i he vave taha'.

'E ala liliu 'a ho'o palani totongi fakafoki', pe 'i ha ngaahi keisi 'e ni'ihī 'e ala tu'utu'uni 'e he Komiona' ke tāmāte'i ha konga pe kotoa 'o ho mo'ua tokoni fakalao' pe totongi tupu', kapau 'e 'ikai te ke lava 'o totongi ia.

Kapau 'e 'ikai malava ke ke totongi fakafoki pe solova 'a ho'o mo'ua tokoni fakalao' mo e Debt Management Group, 'e malava pē ke ne ta'ofi 'a ho'o toe ma'u atu ha tokoni fakalao 'i he kahau'.

'E 'ikai fiema'u ke ke totongi fakafoki 'a ho'o tokoni fakalao' kapau na'e ngāue'aki ki he:

- ngaahi tu'utu'uni malu'i fakalao ki he houtamaki 'i 'api' (domestic violence protection orders)
- ni'ihī kuo fokotu'u atu ko ha tokotaha mahaki (proposed patient) 'i ha keisi fakalao 'i he malumalu 'o e Mental Health (Compulsory Assessment and Treatment) Act 1992
- ni'ihī kuo fokotu'u atu ko ha mahaki ke tauhi malu (proposed care recipients) 'i ha keisi fakalao 'i he malumalu 'o e Intellectual Disability (Compulsory Care and Rehabilitation) Act 2003.

Fakamatala lahi ange

Ki ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e tokoni fakalao', fetu'utaki ki he 'ōfisi tokoni fakalao' 'i ho feitu'u' pe vakai ki he uepisaiti 'a e Ministry of Justice justice.govt.nz/legal-aid

Ki ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e lao', kau ki ai 'a e ngaahi fakamatala 'i he ngaahi 'ēlia 'o e lao' 'oku fa'a palopalema'ia ai 'a e kakai' 'o hange' ko e fāmili', ma'u 'api', ngāue' mo e pa'anga', vakai ki he LawAccess (lawaccess.govt.nz)

'Oku 'i loto 'a e ngaahi fakamaau'anga ki he fāmili' 'i he ngaahi fakamaau'anga fakavahe'. Ke kumi 'a e fakamaau'anga ofi taha atu' fakasio 'i he ngaahi peesi lanu puluu' (blue pages) 'o e tohi telefoni' 'i he 'ulu'i tohi 'Justice' pe vakai ki he justice.govt.nz/family-justice

Ki ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e ngaahi tu'utu'uni malu'i' mo e Lao ki he Houtamaki 'i 'Api' (Domestic Violence Act), vakai ki he:

- pepa 'Legal Aid Protection Orders' (Ministry of Justice)
- lau'i tohi fakamatala (infosheet) 'Domestic Violence'.

Ko ho ngaahi 'ōfisi tokoni fakalao'

Auckland

DX DX10660
North Shore City
T 09 488 5440
auckland.legalaidd@justice.govt.nz

Waitakere

DX CX10351, Glendene
T 09 837 9860
waitakere.legalaidd@justice.govt.nz

Manukau

DX EX10980, Manukau
T 09 262 7750
manukau.legalaidd@justice.govt.nz

Rotorua

DX JX10551, Rotorua
T 07 350 1090
rotorua.legalaidd@justice.govt.nz

New Plymouth

DX NX10010, New Plymouth
T 06 759 0451
newplymouth.legalaidd@justice.govt.nz

Napier

DX MX10021, Napier
T 06 833 7750
napier.legalaidd@justice.govt.nz

Wellington

DX SX10146, Wellington
T 04 472 9040
wellington.legalaidd@justice.govt.nz

Christchurch

DX WX11123, Christchurch
T 03 339 4730
christchurch.legalaidd@justice.govt.nz

Debt Management Group

DX SX11295, Wellington
T 0800 600 090
legalaidd@justice.govt.nz

Tokoni fakalao ki he keisi sivile' & fāmili'

Fakamatala fekau'aki mo e tohi kole ki he tokoni fakalao ki he ngaahi hopo sivile' mo e fakafāmili'

New Zealand Government

MOJ0085T_APR15

‘Oku fakahoko ‘e he Legal Services Commissioner (Komisiona ki he Ngaahi Ngāue Fakalo’) ‘a e fatongia ko e faitu‘utu‘uni fekau‘aki mo hono tuku atu ‘o e tokoni fakalao’. ‘Oku fakamatala‘i atu ‘i he pepa’ ni ‘a e founa hono ngāue‘aki ko ia ‘o e tokoni fakalao’ ‘i he ngaahi hopo sivile’ mo e fakafāмили’.

Tokoni fakalao ki he keisi sivile’ & fāмили’

‘Oku tokoni ‘a e tokoni fakalao sivile’ mo e fāмили’ ki he ngaahi fakamole fakalao ki he ngaahi fefūsiaki fakaetautaha’ mo e ngaahi palopalema ‘oku ‘ikai fekau‘aki mo e fai hia’ ‘a ia ‘e ala ‘ave ki he fakamaau‘anga’. Kapau ‘oku ‘i ai hao palopalema pea ‘ikai te ke lava ke totongi ha loea, ‘e ala ma‘u atu ha taha ‘o fou ‘i he tokoni fakalao’. ‘E malava ke ke totongi ‘a e konga pe kotoa ‘o e ngaahi fakamole ‘o e tokoni’.

‘Oku anga fēfē ‘a hono tu‘utu‘unia pe te u ala ma‘u pe ‘ikai ha tokoni fakalao?

‘E vakai‘i ‘e he Legal Services Commissioner ‘a e ngaahi me‘a’ ni:

- pe ‘oku malava ke ke totongi ha loea ‘o makatu‘unga ‘i ho‘o (pea, kapau ‘e fakakau ki ai, mo ia ‘o ho hoa’) pa‘anga hū mai’ mo e ngaahi koloa’
- pe ‘oku ‘i ai ha‘o tokanga makehe fakafo‘ituitui ‘i ho‘o keisi’ (‘makatu‘unga fakapotopoto - reasonable grounds’) – te ke ala ma‘u ‘a e makatu‘unga fakapotopoto’ ‘i he taimi kotoa pē kapau ‘oku fekau‘aki mo e fānau’ (‘o hangē ko e tauhi faka‘aho’ pe fetu‘utaki’), houtamaki ‘i ‘api (domestic violence) pe mahaki‘ia fakae‘atamai (mental health)
- ‘a e faingamālie ko ia ke ke ma‘u atu ‘a e me‘a ‘oku’ ke fiema‘u mei’ ho‘o keisi’ (kapau ko ho‘o keisi’ ‘oku fekau‘aki mo ha ‘api makatu‘unga ‘i ha vā (relationship property), pe ‘oku ‘ikai ko ha me‘a fekau‘aki mo e Fakamaau‘anga ki he Fāмили’)
- pe ‘e lahi ange ‘a e tu‘unga fakamole ki ho‘o keisi’ ‘i hono fakafuofua‘i ‘o fakatatau ki he lelei te ke ala ma‘u atu mei’ ha‘o ikuna (‘o hangē ko ia kapau ‘oku tu‘u lelei ‘a ho‘o keisi’ kā ‘oku’ ke faka‘ilo ha taha ‘oku fakangatangata pē ‘a hono tu‘unga fakapa‘anga’ ki hono totongi koe’)
- pe ‘oku fakakakato ki he tu‘unga totonu’ ‘a ho‘o totongi fakafoki ‘o ha mo‘ua fekau‘aki mo ha‘o tokoni fakalao kimu‘a.

Ko e hā ‘a e ngaahi fakamatala ‘e fakafonu ki he foomu kole tokoni fakalao?

Ko e fakamatala te ke ala fiema‘u’ ‘oku ala kau ki ai ‘a e:

- fakapapau‘i pe kuo’ ke ‘osi ma‘u atu ha tokoni fakalao kimu‘a
- ngaahi tohi pe pepa fekau‘aki mo ho‘o keisi’
- tatau ‘o e tohi ‘eke huhu‘i’ (notice of claim), pe ko e fakamatala ‘o e ‘eke huhu‘i’ (statement of claim), pe ha ngaahi tohi kehe ‘oku fakamatala‘i ai ‘a ho‘o keisi’
- ngaahi tohi ‘oku hā ai ‘a e fakaikiiki ‘o ho‘o pa‘anga hū mai’, ‘o hangē ko e lau‘i vahe’ pe fakamatala pa‘anga mei’ he pangikee’ (kau ki ai ‘a e ngaahi penefiti mei’ he ACC pe Work and Income)
- ngaahi fakaikiiki ‘o ha fakahaofi pa‘anga (savings) pe ngaahi mo‘ua ‘o koe (kau ki ai ‘a e ngaahi totongi ki he ngaahi fakatau fakamo‘ua’)
- mahu‘inga ‘o ho ‘api’ (‘o hangē ko e fanongonongo ki hono mahu‘inga’ - rates notice)
- fakaikiiki ‘o ha koloa lalahi ‘oku’ ke ma‘u (‘o hangē ko ha me‘alele)
- tokolahi ‘o e fānau ‘oku’ ke tauhi fakapa‘anga’.

Kapau ‘oku ‘i ai hao hoa, kuo pau ke ke ‘oatu mo e ngaahi fakamatala fakapa‘anga tatau fekau‘aki mo kinautolu, ‘i he konga kehe ‘o e foomu’. ‘Oku kau ki he fiema‘u’ ni ‘a kinautolu ‘oku mali’ mo nonofo fakamali’ (civil union) pea mo e ngaahi hoa nonofo’ (de facto partners) (‘o kau ki ai ‘a e ngaahi hoa tangata mo e tangata pe fefine mo e fefine – same sex partners).

‘Oku fiema‘u ‘a e ngaahi fakamatala’ ni ke fai ‘aki ha tu‘utu‘uni ‘oku tuha mo taa ki hono ma‘u atu ‘o ho‘o tokoni fakalao’, ko e fiha te ke ala totongi fakafoki’ pea mo e founa te ke ala fakahoko‘aki ‘a e totongi fakafoki’. Kapau ‘e ‘ikai te ke ‘omi ‘a e ngaahi fakamatala’ ni, ‘e ‘ikai ala ma‘u atu ho‘o tokoni fakalao’.

‘E ‘i ai ha fakamole?

‘Oku ‘ikai ha totongi ki he tohi kole ‘o e tokoni fakalao’. Kapau ‘e tali atu ha kole tokoni fakalao ki he fāмили’ pe ko e keisi sivile’, ‘e fiema‘u ke ke totongi ‘a e \$50 (kau ki ai ‘a e gst) ko e pa‘anga ngāue (user charge) ki ho‘o loea’. Kapau ‘e ‘ikai te ke totongi eni, ‘e ala ta‘ofi ‘e he loea’ ‘a ‘ene tokoni atu’.

‘Oku ‘i ai ‘a e ngaahi tu‘unga’ e ‘ikai ai fiema‘u ke totongi ha pa‘anga ngāue. ‘Oku kau ki heni ‘a e:

- ngaahi tu‘utu‘uni fairo‘o fakalao tu‘upau ki he mahaki‘ia fakae‘atamai’
- ngaahi tu‘utu‘uni tauhi fakalao ki he faingata‘a‘ia fakaesino’
- ngaahi me‘a ‘e ni‘ihi ‘oku felāve‘i mo kinautolu kuo uesia’ (victims)
- tu‘utu‘uni malu‘i pe tu‘utu‘uni kehe ‘i he malumalu ‘o e Lao ki he Houtamaki ‘i ‘Api’ (Domestic Violence Act)
- ngaahi me‘a fekau‘aki mo e Ma‘u Mafai Waitangi’ (Waitangi Tribunal)
- malu‘i ‘o e ngaahi me‘a fekau‘aki mo e ngaahi totonu fakaetautaha mo e totonu ki he koloa’ (property rights)
- tauhi mo e tu‘utu‘uni malu‘i ki he fānau’ mo e to‘utu’u’
- kumi hūfanga (refugee) pe ngaahi me‘a fekau‘aki mo ha tokotaha ‘oku malu‘i.

Ko hai ‘e ala tokoni mai ki hono kole ‘o e tokoni fakalao?

‘E fiema‘u ke fakafonu ‘a e foomu kole’ ‘e ha loea ‘oku ngāue ki he tokoni fakalao’. Kapau kuo ‘osi ‘i ai ha‘o loea, ‘eke ange pe ‘oku nau fakahoko ‘a e sēvesi ki he tokoni fakalao’. Kapau ‘e ‘ikai, te ke ala kumi ha loea tokoni fakalao ‘i he www2.justice.govt.nz/find-a-legal-aid-lawyer/. Te ke ala talanoa foki ki ha tokotaha ‘i he ‘ōfisi tokoni fakalao ‘i ho feitu‘u’, Community Law Centre (Senitā Lao ki he Komiunitii) pe Citizens Advice Bureau (‘Ofisi Fale‘i ki he Kakai’) fekau‘aki mo ha tokotaha te ne ala fakafofonga‘i koe’.

Ko e hā ‘a e me‘a te u ‘alu mo au ‘i he ‘eku ‘alu ‘o sio ki ha loea?

Ngaahi tohi pe pepa fekau‘aki mo ho‘o keisi’.

Fakamo‘oni ki ho tu‘unga fakapa‘anga’, ‘o hangē ko e lau‘i vahe, fakamatala pa‘anga hū mai mei’ he Work and Income, fanongonongo totongi ‘api nofo‘anga (rates notice - kapau ‘oku’ ke ma‘u ‘api).

‘E anga fēfē ‘eku ‘ilo pe ‘oku ou ma‘u ha tokoni fakalao?

‘E ‘oatu ha tohi mei’ he Komisiona’ ‘i loto ‘i ha ngaahi ‘aho si‘i hili hono fakahū ‘a ho‘o tohi kole’, ‘o fakahoko atu pe kuo tali ‘a ho‘o kole tokoni fakalao’. Kapau kuo tali, ‘e tala atu ‘i he tohi’ ‘a e mahu‘inga lahi taha te ke ala totongi fakafoki’.

Ko e hā ‘oku fiema‘u ai ke u fakamo‘oni ‘i he foomu?

‘Oku’ ke fakamo‘oni ki he foomu’ ke fakahaa‘i ko e fakamatala kuo’ ke ‘ave’ ‘oku mo‘oni pea ‘oku ‘ikai te ke ta‘efakakau ha me‘a ‘oku mahu‘inga.

‘Oku ta‘efakalao ke ke fakamo‘oni kapau ‘oku’ ke ‘ilo‘i ‘oku ‘i ai ha me‘a ‘oku ‘ikai mo‘oni pe kuo ‘ikai te ke fakakau ha me‘a mahu‘inga.

‘Oku toe ‘uhinga foki ‘a ho‘o fakamo‘oni’ te ke fakahā ki he ‘ōfisi tokoni fakalao ‘ofi taha atu’ kapau ‘oku ‘i ai ha liliu ki ho‘o tu‘unga fakapa‘anga’ pe tu‘unga fakafo‘ituitui’ (‘o hangē, ko ha hiki hake ‘a ho‘o pa‘anga hū mai’ pe ko ha‘o hiki ki ha fale ‘e taha).

Ko e hā ‘a e me‘a ‘e hoko ki he fakamatala fekau‘aki mo au?

Ko e fakamatala fakafo‘ituitui ‘oku’ ke fakafonu ki he foomu’ ‘oku ngāue‘aki ia ki hono vakai‘i ‘a ho‘o kole ki he tokoni fakalao’.

Ko e hā ‘a e me‘a te u ala fai’ kapau ‘e fakafisinga‘i mai ‘a ‘eku kole tokoni fakalao?

‘E lava kiate koe pe ko ho‘o loea’ ke mo pole‘i ‘a e tu‘utu‘uni ‘a e Komisiona’ ke fakafisinga‘i ‘a ho‘o kole tokoni fakalao’ ‘aki ha kole ke toe vakai‘i (reconsideration). Kuo pau ke fakahū ‘a e ngaahi tohi kole ke toe vakai‘i’ ‘i loto ‘i he ‘aho ‘e 20 mei’ hono ma‘u atu ‘o e tu‘utu‘uni fekau‘aki mo e tokoni fakalao’. Fetu‘utaki ki ho‘o ‘ōfisi tokoni fakalao’ ke vakai‘i ‘a e founa kole ‘o e toe vakai‘i’.